

שחליצת שמאל חמורה יותר מחליצת ימין. וכתבו הראשונים שלפי צורת הלבישה שבימיהם היתה הקריעה ניכרת יותר בצד שמאל (עריטב"א; ר"י מלוניל ור"י מפריש. ויש אומרים לפי שקריעת שמאל כנגד הלב, לכך היא חשובה יותר).

ויש מי שכתב עפ"י דברי רש"י (וכן הוא באור זרוע ח"ב תיז), ש'חכם' האמור בכאן היינו רב המורה הוראה לעיר והוא חשוב מאב"ד. ואילו בסמוך מדובר על חכם סתם שמלמד לתלמידים אך אינו רב העיר. ואולם חילוק זה אינו מחוור, כי בשאר מקומות נראה שאב בית דין עדיף מחכם (ע' בהוריות יג:). [ותואר 'חכם' מיוחד להוראת איסור והתר, ותואר 'אב בית דין' מיוחד לדיני ממונות] (עפ"י מאור ישראל).

'חכם שמת בית מדרשו בטל'. הרמב"ן (בתורת האדם) ועוד ראשונים כתבו הטעם, כדי שלא יתעצלו בהספדו בשבעת ימי האבל. ומרש"י משמע שהטעם הוא כדי להראות אבלותם שנחסר המזג. ונפקא מינה בין הטעמים, בזמן שאין מספידים כגון בימים שאסורים בהספד, להרמב"ן מותר ללמוד שם ברבים ולרש"י אסור. 'וכך נהגנו בפטירת חותני הגאון ז"ל שנפטר כ"ו אייר ונסתלקנו מלהספידו בער"ח סיון, ומכל מקום בטלו בית מדרשו כל ז' (עפ"י משיב דבר ח"ה נח).

אעפ"י שמרוב הראשונים משמע כטעם הרמב"ן, מתלמידי ר' יחיאל מפריש משמע כפרש"י שהטעם הוא משום אבלות ולא מפני ההספד, שכן כתב: 'חכם שמת, בית מדרשו שרגיל ללמוד בו תורה, ותלמידיו שהיו רגילין ללמוד לפניו, בטלין כל אותו היום, אפילו לאחר שנקבר, אבל כל שבעה לא, שלא מצינו בשום מקום שיצטרכו להיות מתאבלים' – משמע שנקט שביטול בית המדרש הוא מנהג של אבלות ולא משום ההספד. ראה עוד על שתי שיטות הללו בספר מנהגי ישראל ח"א פרק כח.

– 'מה ששאל בני יקירי שי' על מנהגן של ישראל ללמוד בבית האבל ר"ל, לא משום האבל לומדין אלא משום המת ולעשות נחת רוח לנשמתו... עכ"פ כל הענינים הוא שלא יהיה הנשמה שוממת כשתמצא הבית שומם, וכדאיתא בפרק שואל (שבת קנב) דאם אין אבלים מושיבים עשרה אנשים. ובודאי אם יכול האבל לישוב בחדר בפני עצמו ראוי ונכון הוא, אבל באם אי אפשר שרי, והרי יושבים ולומדים בפני עצמם ואין להם עסק עמו.

ומה שהקשה מקל-וחומר דתלמיד חכם שמת בית מדרשו בטל, כבר כתב רש"י ז"ל שם דהיינו תלמידיו והיינו להראות אבלות שנחסר המזג, אבל חביריו של המת וכדו' אין זה בכלל 'בית מדרשו'. וכן עשינו בפטירתו של חותני הגאון ז"ל, דבבית המדרש הישיבה הק' בטלו, ומכל מקום במקום שנפטר למדו עשרה אנשים מן השוק כדי לעשות נ"ר לנשמתו' (מתוך תשובת הנצי"ב (משיב דבר ח"ה נו) לבנו הגר"ח ברלין. וע"ש בסימנים הבאים).

דף כג

'יקורין שבעה ויוצאין'. משמע דוקא בשבת נכנסים לבית הכנסת כדי לקרוא בתורה, אבל לא בשני ובחמישי מאחר ואין ציבור בבית הכנסת, אין חיוב להתאסף לקריאה – ומשמע שאין חובה זו חלה אלא כאשר הציבור נאספים (עפ"י תשובת הגר"י רוזין, הובאה בשו"ת מנחת יצחק ח"ב מא).

'... ואין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל. אמרו עליו על ר' חנניה בן גמליאל שהיה אומר

שמועה ואגדה בבית האבל'. רוב המפרשים נוקטים שנידון זה אמור בכל אבליים. ופסק הרמב"ם כתנא קמא, וכן כתבו כמה ראשונים וכן בטור ובשלחן ערוך כתבו לאסור. ואולם יש אומרים שהלכה כרבי חנניה בן גמליאל (ערש"ש בדעת הר"ף והרא"ש).

וכתבו כמה אחרונים שהמנהג הרווח הוא ללמוד שמועה ואגדה בבית האבל. ונתנו כמה טעמים לישוב המנהג; יש אומרים שסמכו על פירוש הרמב"ן (בתורת האדם. וכן דייקו אחרונים מהברייתא באבל רבתי), שהדברים מוסבים על האמור ברישא, בחכם או נשיא שמת, שבית מדרשו בטל מעסק הלימוד, ואף שמועה ואגדה אין אומרים שם [ואפילו בשבת], אבל בשאר כל אדם אין כל מניעה לומר שמועה ואגדה בבית האבל, ואדרבה חושבים זאת לעילוי נשמתו (עפ"י ערוך השלחן שעה, ט ועוד). ויש מי שבים שלא אסרו בברייתא אלא בסתם לימוד, אבל לימוד שכל כוונתו הוא לעילוי נשמת הנפטר ולמנוחתו, אין בזה חשש (עפ"י שו"ת רב פעלים ח"ג יו"ד לא. וע' בהרחבה בכל זה במאור ישראל).

'הניחה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר'. 'הניחה' לאו דוקא, שהוא הדין כשיש לו בנים קטנים מאשה אחרת. וכן משמע בפוסקים (שפת אמת).

(ע"ב) 'מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר. אין לו בית אחר אוכל בבית חברו'. לשון זה תמוה קצת דהיינו בית חברו היינו בית אחר. ונראה מזה לכאורה שיש ענין לישב בדד ולידום כי נטל עליו. ורק מפני הצורך התיירו בית חברו. (מרע"כ שיח').

ובפשוטו יש לומר שמשמיענו אפילו אין לו בית אחר שלו, הטריחוהו חכמים לילך לבית חברו כדי שלא יאכל בפני המת (מהרי"ד ויזר שיח').

יש לציין שאבל רבתי הגירסה הפוכה: 'אוכל אצל חברו, ואם אין לו חבר אוכל בבית אחר'.

זאינו מיסב ואוכל'. רש"י (בברכות) פירש כדרך המסובים בחשיבות. ויש מפרשים שאסור לקבוע סעודה שמה ישכח מצרכי מתו, אלא אוכל אכילת עראי בלבד (עפ"י ראשונים).

זאינו אוכל בשר ואינו שותה יין'. טעם הדבר, שאם יבוא לאכול בשר ולשתות יין יימשך אחר תענוגיו ויתרשל בטיפול במת וכל צרכיו. ומפני טעם זה גם לא אסרו עליו נעילת הסנדל, שאם ילך יחף לא יוכל ללכת הנה והנה ולהשתדל בקבורתו (תלמיד רבנו יונה ברכות יז ועוד).

ומבואר ברשב"א שם נפקותא בטעם זה; כאשר יש מי שחייב להתעסק עם המת, כגון מי שמתה לו אחות נשואה, שבעלה חייב בקבורתה – אינו אסור בבשר ויין שהרי אין חשש שלא יתעסקו במת, ואולם שאר דיני אנינות נוהגים בו משום כבודו של מת. ויש סוברים שלא חילקו חכמים אלא כל הקרובים שמתאבלים אסורים בבשר ויין באנינותם (ע' ברא"ש סימן נה).

בטעם החר האבל בבשר ויין כל שבעה – ע' במובא בתענית יג, מהגרש"ז אויערבך זצ"ל.

'...ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה'. רש"י (בברכות יז) פרש משום טרדת מצוה. ולפי טעם זה היה בדין שאם רצה לקרוא – קורא, כדין חתן (וכן דייקו הראשונים שם מדברי רש"י לענין ברכות המזון, שאינו צריך לברך, אבל רשאי. וע"ע פני יהושע שם). וכן דעת הרמב"ם והראב"ד. ואולם כמה ראשונים הביאו מן הירושלמי [וכן איתא במסכת שמחות], שאם רצה להחמיר – אינו רשאי, אם משום כבודו של הנפטר, שלא ידמה כמתעצל בהספדו, אם משום שאין לו מי שישא משאו כלומר

שצריך להתעסק עם המת. ודעת הרמב"ן והרשב"א ועוד פוסקים שהעיקר להלכה כטעם הראשון, שאפילו אם יש מי שישא משאו – פטור משום כבודו של המת. ואין לו להחמיר על עצמו (וכן משמע הכרעת האחרונים – ע' או"ח עא, א ובמשנ"ב [ויש להעיר שמדברי הרשב"א בתשובה ח"ג ש) משמע שנקט הטעם משום עיכוב בצרכי המת, ודלא כדבריו בחידושי הנ"ל]). ואילו הראב"ה (נח) כתב שהעולם נהגו כטעם השני.

א. ע"ע בטעמי פטור אונן מן המצוות – בחזו"א או"ח טו, ג-ד; אגרות משה או"ח ח"ה כד, יא; בית ישי קיט, ג. וע"ע פרטי דיני אונן במצוות התורה, בספר מנחת שלמה ח"א צא, כה; פני ברוך – ריש הספר.

ב. יש מי שכתב שפטור אונן מן המצוות – מדרבנן הוא (פ"ת יו"ד שמא סק"ו, מהשבו"י). וכתב החזו"א (טו, ה) שנראים דבריו באופן שיש אחרים המתעסקים בשבילו, שבוז לא נפטר אלא משום כבודו של מת וי"ל שהוא מדרבנן, אבל כשאין לו מתעסקים – אסור מן התורה, שמבטל מצות קבורה, ואפילו בהסח הדעת גרידא יכול לבוא לעיכוב קבורתו. ואולם יש לומר שהאיסור שאמרו בירושלמי לעסוק במצוה, אינו מן התורה אלא מדרבנן. וצ"ע. עד כאן מהחזו"א.

זבשבת... וחייב בקריאת שמע ובתפלה ובתפילין – כמאן דאמר שבת זמן תפלין (גליונות קהלות יעקב. ובברכות הגירסא 'חייב בכל מצוות האמורות בתורה').

זאמר רבי יוחנן תשמיש המטה איכא בינייהו...' הרי"ף מפרש שלפי תנא קמא תשמיש אסור משום קלות ראש. וגם לרשב"ג אין מותר אלא לקיים מצות עונה ותו לא (וכן כתב הרא"ה בברכות). ור"י בן מגאש מפרש שלתנא קמא רשות ולרשב"ג חובה (מובא בתר"י ברכות יח).

ופסק הרי"ף כתנא קמא שאסור. וכן פסק בה"ג. וכתב הרא"ש שאין אומרים כאן 'הלכה כדברי המיקל באבל' – שהרי עדיין לא חלה עליו אבילות.

ודעת רבנו יונה לפסוק כרשב"ג שכן פסקו בירושלמי, והלכה כדברי המיקל באבל. וכן חכך הראב"ה (נח. עפ"י הסוגיא בכתובות) להתיר, ואף בחול (וכן כתב הר"י, שלרשב"ג מותר אף בחול). וסיים: 'המחמיר יברכהו יוצרנו'.

וכתב שם הרשב"א, ממה שאמרו במסקנת סוגיתנו לענין אבילות בשבת: 'דברים שבצנעה נוהג' משמע שנקטו הלכה כתנא קמא ודלא כירושלמי.

ואעפ"י שכאן הנידון בדין אנינות ולא באבילות, וכמו שדחו בגמרא לחלק – נראה שסבר הרשב"א שגם באונן שייך דין אבילות. וכבר נחלקו ראשונים בדבר (וע' ביו"ד שמא, ה – שו"ע ורמ"א). ועכ"פ בשבת שאין נוהגים בה דיני אנינות ואין המת מוטל עליו כעת להתעסק בו, חלים עליו כעת דיני אבל. ולפי סברה זו לכאורה שייך כאן הכלל 'הלכה כדברי המיקל באבל' שהרי מחלוקתם היא בדיני אבילות, ודלא כסברת הרא"ש. וכן משמע בפירוש ר"י מלוניל.

והנמוקי-יוסף כתב שאין להשוות דין אבילות בשבת לדין אונן שאיסורו משום הסח הדעת מן המת, וכפי דחיית הגמרא כאן (וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ו קפט ובמובא בכתובות ד:).

דף כד

'אבל ששימש מטתו בימי אבלו חייב מיתה...' אמר ליה רב פפא: אסור אתמר ומשמיה דרבי יוחנן. הקשה הגרעק"א, מה חידוש יש בדבר הלא מפורש בברייתא (כא). שאבל אסור בתשמיש המטה. ויש מישבים שרבי יוחנן הולך לשיטתו שדברים שבצנעה נוהג בשבת, וזהו שמשמיענו שאף בשבת אסור (עפ"י רש"ש; יוסף דעת [להגרי"ש נתנוון. ת] ועוד).

א. כל שבעה – כדי שלא יתעצלו בהספדו (ראשונים). ולאחר ההספד אין תלמידיו מתקבצים לבית מדרשו אלא מתחברים שנים שנים בבתייהם ולומדים (עפ"י ראב"ד).

ב. מה שאמרו בית מדרשו בטל – היינו דוקא תלמידיו, אבל חבריו של המת וכד' אינם בכלל זה (עפ"י שו"ת משיב דבר ח"ה נו).

אב בית דין שמת – כל בתי מדרשות שבעירו בטלים, ונכנסים לבית הכנסת ומשנים את מקומם; היושבים בצפון יושבים בדרום, היושבים בדרום יושבים בצפון.

נשיא שמת – בתי מדרשות כולם בטלים ובני הכנסת נכנסים לבית הכנסת וקוראים שבעה ויוצאים (ואין מתפללים יחד בבית הכנסת אלא כל אחד לבדו בביתו). רבי יהושע בן קרחה אומר: לא שילכו ויטיילו בשוק אלא יושבים ודומים.

קריעת הנשיא – מבחוץ כנ"ל.

קריעת רבו ונשיא ואב בית דין הושו לקריעת אביו ואמו לענין איהו, שאינו מאחה הקרע לעולם.

על חכם חולץ מימין. על אב בית דין משמאל. על נשיא – מכאן ומכאן.

הרמב"ם כתב שהקורע על רבו צריך שיגלה את לבו, כעל אביו ואמו. ויש חולקים (עריטב"א; יו"ד רמב, כה שם, ח).

דף כג

לט. א. האם אומרים שמועה ואגדה בבית האבל?
 ב. כיצד נוהג האבל בישיבתו עם הציבור בשבתות הראשונות לאבלותו?
 ג. מה דין האבל לענין נישואין?
 ד. מה דין האבל בגיהוץ ובלבישת כלים חדשים?

א. אין אומרים שמועה ואגדה בבית האבל. אמרו עליו על רבי חנניה בן גמליאל שהיה אומר שמועה ואגדה בבית האבל.

הרמב"ם והטשו"ע פסקו כתנא קמא. ואולם יש אומרים [בדעת הרי"ף] שהלכה כרבי חנניה בן גמליאל, וכן המנהג רווח ללמוד משניות וכד' בבית האבל. [ויש מיישבים המנהג עפ"י פירוש כמה מהראשונים, שהנידון כאן רק על חכם או נשיא שמת שבת מדרשות שלהם בטלים].

(עפ"י ערוך השלחן שעה, ט ועוד. והנצי"ב כתב שראוי ונכון שהאבל ישב בחדר בפני עצמו, אבל כשאי אפשר מותר גם אם נוכח שם והם יושבים ולומדים בפני עצמם ואין להם עסק עמו).

ב. שבת ראשונה אין יוצא האבל מפתח ביתו. שניה – יוצא ואינו יושב במקומו. שלישית – יושב במקומו ואינו מדבר. רביעית – הרי הוא ככל אדם. רבי יהודה מוסיף שבת אחת: שניה – אינו יוצא מפתח ביתו. שלישית – יוצא ואינו יושב במקומו. רביעית – יושב במקומו ואינו מדבר. חמישית – הרי הוא ככל אדם.

א. בשבוע שני [או שלישי לרבי יהודה] כשיושב שלא במקומו – לפי הגהת הב"ח אינו מדבר. אבל התוס' נסתפקו לומר שמא אין איסור לדבר אלא במקומו, וצדדו שלכך נהג ר"י שלא היה יושב במקומו עד שבוע רביעי, כי אילו היה יושב במקומו היה אסור לדבר, לכך ישב במקום אחר. ועוד צדדו לפרש הנהגתו, שמא הלכה בזה כרבי יהודה [אף על פי שלענין יציאה מביתו אין נוהגים כרבי יהודה] וכמו שאמרו בירושלמי.

ב. 'שבוע שלישי' ו'רביעי' לענין זה – לא שבוע שלם בדוקא, שאם מת באמצע השבוע, כיון שכלה אותו שבוע ושנים שאחריו, נחשב מעתה 'שבוע רביעי' (עפ"י יו"ד שצג, יב). ואולם לענין שבוע ראשון שאינו יוצא מפתח ביתו, אסור כל שבעה. ורק לצורך יש להתיר לצאת לאחר שכלתה רגל מן השוק כפי שכתב הרמ"א (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ב קעב).

ג. התוס' (כו. סד"ה אם) צדדו שלא אסרו לצאת מפתח ביתו אלא בעיר אבל לא בדרך, או שמא אף לדרך אסור לצאת מלבד לצורך דבר האבד.

ג. כל שלשים יום – לנישואין (שאסור לישא אשה עד שלשים יום).

מתה אשתו – אסור לישא אשה אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים (שלא ישכח אהבת אשתו. או כדי לא יהא זכור מן הראשונה כשנושא אחרת, ועוד שלא יזכיר אהבת אשתו הראשונה לאשתו השנייה לקנטרה. תוס'). רבי יהודה אומר: ראשון ושני אסור, שלישי מותר.

הלכה כתנא קמא (עפ"י תוס').

אם אין לו בנים – מותר לישא לאלתר משום ביטול פריה ורביה.

הניחה לו בנים קטנים – מותר לישא לאלתר מפני פרנסתם. וכן עשה ר' יוסף הכהן כשמתה אשתו, שאמר לאחותה בבית הקברות לכי ופרנסי את בני אחותך. ואעפ"כ לא בא עליה אלא לזמן מרובה – שלשים יום (רב פפא).

א. לדברי רבנו תם (מובא בתוס' יבמות מג. ובכתובות ד.), מותר לישא ולבעול בתוך שלשים משום פריה ורביה, ואפילו באבלות על אביו ואמו יש להתיר לאחר שלשים [ואולי אף תוך שלשים]. ואפילו יש לו בנים התיר, לפי מה דקיימא לן כרבי יהושע שמצוה לישא אשה בזקנותו משום 'ולערב אל תנח ירך'. אבל לא בתוך שבעה.

ור"י אסר לישא תוך שלשים יום כשאין לו בנים קטנים (וע' באריכות בספר דבר אברהם ח"ב לו).

ב. כשיש לו בנים קטנים [אף מאשה אחרת. מפרשים], מותר לישא לאחר שבעת ימי אבלות, ואפשר אולי אף בתוך שבעה (עתוס' כאן וביבמות מג.).

ד. כל שלשים יום – לגיהוץ. ואף כלים ישנים יוצאים מן המכבש. רבי אומר: לא אסרו אלא כלים חדשים בלבד. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לא אסרו אלא חדשים לבנים בלבד. אביי נהג כרבי ורבא נהג כר' אלעזר ברבי שמעון.

א. נחלקו הדעות בתוס' האם כיבוס ללא גיהוץ מותר בתוך שלשים [והוא הדין לגיהוץ שבבבל שהוא ככיבוס בארץ ישראל] אם לאו. וכיבוס במים ללא נתר וחול, צדדו התוס' שהוא מותר לכל הדעות.

עוד דנו התוס' אם מותר לגהץ או לכבס ולהניח לאחר שלשים ולא אסור אלא ללבוש בגדים מגוהצים תוך שלשים, או שמא הכל אסור.

כשם שאסור לגהץ כן אסור ללבוש בגד מכובס או מגוהץ. כן כתבו התוס' (יח. כד:): דלא כרש"י שנראה שהתיר ללבוש בגד מכובס.

ופסק בשלחן ערוך (יו"ד שפט, א) שתוך שבעה אסור לכבס אפילו במים בלבד, ולאחר שבעה מותר לכבס. והרמ"א הביא שהמנהג לאסור ללבוש בגדים מכובסים בחומרי ניקוי כל שלשים יום, אלא אדם אחר לובשו תחילה שעה (לאו דוקא שעה. ש"ך) ואחר כך לובשו האבל. [ודוקא לאחר שבעה יש התר בדרך זו (עפ"י שדי חמד 'אבלות' מ). ויש אומרים שבמקום צורך גדול יש

להתיר בתוך השבעה ע"י שילבשם אדם אחר חצי יום]. ויש אומרים שהוא הדין אם מניח בגדים על גבי קרקע או מקלקל קצת הקיפולים, מותר (עפ"י כרם שלמה שם). וכתב בערוך השלחן (שם) שבכתונת אין נוהגים ליתנה לאדם אחר שילבשנה תחילה מפני שהרבה אנשים קצים בזה, ועוד יש לומר שאף הריב"א אינו אוסר כל שלשים אלא בשאר בגדים אבל כתונת שהחלפתה אינה לשם תענוג אלא מפני הזיעה, אין איסור.

ולגהץ [לאחר השבעה] כדי להניח לאחר שלשים – פסק השלחן-ערוך (שפ"ט, ז) שאין איסור (והוא הדין לענין כביסה. ע' מנחת שלמה ח"א צא, כו).

והלכה כרבא, שאין איסור ללבוש בגד מגוהץ [לאחר השבעה] אלא בחדש ובלבן (ר"ח, תוס'). וכן הוא בשלחן ערוך יו"ד שפ"ה. והביא (שם ח) הדעה האומרת שאין לנו עתה 'גיהוץ'.

ב. היו בגדיו מלוכלכים מחמת זיעה או דבר אחר, מותר להחליפם או לכבסם במים להעביר הלכלוך, שלא אסרו אלא כשמחליף לתענוג. ויש מי שכתב שיתנם מקודם לאדם אחר ללבשם (עפ"י פוסקים, מובא בפני ברוך יח, ד).

דפים כג – כד

מ. א. האם אבילות נוהגת בשבת?

ב. כיצד נוהג האונן באכילתו, בחול ובשבת?

א. נחלקו בדבר בני יהודה ובני גליל, אם יש אבילות בשבת אם לאו. ורצו לתלות זאת במחלוקת תנאים באנינות בשבת, ודחו. ונחלקו בדבר שמואל ורבי יוחנן; שמואל אמר אין אבילות בשבת, ורבי יוחנן אמר יש אבילות בשבת – ודוקא בדברים שבצנעה, כגון תשמיש המטה.

נעילת הסנדל – רשות, שאין ניכר שהוא אבל כשהולך ללא סנדל. וכן רחיצת ידיים ורגלים בחמים.

בה"ג פסק רבי יוחנן לאסור דבר שבצנעה. וכתבו התוס' להסתפק שמא נעילת הסנדל וכד' בצנעה תהא אסורה. וכן נקט בתורא"ש. ולענין רחיצה הביאו התוס' שמצוה לרחוץ לכבוד שבת. ונראה שלא אמרו אלא לשמואל, אבל לרבי יוחנן שדברים שבצנעה נוהג, אסור לרחוץ בשבת. וכ"כ הפוסקים.

דבר הניכר לכל – אסור, ולכן חייב האבל להחזיר הקרע לאחוריו שלא יראה, ואם בא להחליף בגדיו – מחליף ואינו קורע (וצריך להחליף משום כבוד שבת. ואם אין לו – יחזיר הקרע לאחוריו. פוסקים). וכן זוקף את המטה.

ולענין פריעת הראש (= הסרת עטיפתו) – לדברי שמואל שאמר עטיפת האבל כעטיפת הישמעאלים, היא עטיפה המכסה את פניו עד למטה מפיו, כיון שאין עטיפה זו נוהגת אלא באבל לפיכך ניכרת אבולתו בעטיפה וחייב לפרוע ראשו. אבל רב סובר שפריעת הראש רשות כי לדבריו עיטוף האבל אינו כעטיפת הישמעאלים בדוקא, ולכך אינו ניכר בעיטופו שהוא אבל.

וכשיש מנעלים ברגליו, אמר רבי יוחנן: מנעליו מוכיחים עליו שאינו אבל, ואינו צריך לגלות.

שמן דוקא כשיש מנעלים מרגליו ניכר הדבר, אבל לא בשאר דברים (עפ"י תוס').

רב יוסף כשהיה אבל, הלך בביתו בשבת כשסודר פרוס על ראשו, משום אבילות, וכששאלו אב"י על כך אמר, כך אמר רבי יוחנן: דברים שבצנעה נוהג [ואב"י סבר שאין לחלק בפריעת הראש בין בביתו או מחוץ לביתו].